

„Ach ovšem, koupejme se!“

V tuto chvíli zpěvem a rozmarnou hrou byl počat děj tohoto vypravování v plovoucím domě Důrově. Prám Antonínův, na němž jsou zbudovány lehké stavby plovárenské, jest upoután, kde se hřbet Orše poněkud čeří větře písčinu zvící padesáti sáhů. V těchto místech břeh směrem k městu jest pokryt vrbinami končícími se před zahradami jirchářů a výrobců oplatek. Zarůstá příliš každého léta zachovávaje vzhled ježatosti téměř neušlechtilé. Nikdo jich neštípí, a těm, kdo jdou k řece, nezbyvá než maličko stezek, žel úzkých. Na počátku cest je zaraženo po tyči zhruba omalovámé, jež, jako oslice sedlo, nese nápis: *Říční lázně*.

„Ach, ovšem,“ děl půkrabí, jemuž se kdysi v století čtrnáctém namanulo jednati zpřímá, „ach ovšem, koupejme se!“ Řka to, prošel křovisky až k písčíně a vykonal, co byl již řekl. Od těch dob, pokud paměť sahá, se užívalo těchto míst podle jejich určení.

Vladislav Vančura, *Rozmarné léto*

Nejen plovárna Antonína Důry v Krokových Varech, ale také rybník Borovinka u Jihlavy je v létě i v zimě obléhán koupáním chtivé veřejnosti. V pravidelném čase před nedělním obědem se otužilci houfně noří do vody, která řeže jako břitva. Při letošních lednových mrazech, které vyvracely oteplování země, si ponor pod ledové kry klestili sekýrou. Všichni se spolu do vyrubané díry nevejdou. O tzv. dírkovně je metán los. Vítězem je i ten, kdo na řadu přijde poslední. Jak děl Vančurův plavčík Důra, „je lépe mít poslední slovo, než poslední ránu“.

(ivo)

Foto: Pěta Phoenix

Cesta Jacka Londona

JENNY FARRELOVÁ

Americký romanopisec Jack London, proslulý brakovou fikcí a přírodovědnými příběhy, byl díky tvrdé životní zkušenosti oddaným revolučním socialistou. Připomíná to irská literární historička Jenny Farrellová u příležitosti letošního Londonova dvojího jubilea. 12. ledna uplynulo 150 let od spisovatelova narození (1876) a 22. listopadu uplyne 110 let od jeho úmrtí (1916). Text, který 5. ledna 2026 zveřejnil britský deník *The Morning Star*, přeložil Vladimír Sedláček.

Cesta Jacka Londona coby socialisty a spisovatele je příběhem dramatického vzestupu a tragického úpadku.

Jeho socialismus vyrostl z prožitých zkušeností: z dětské chudoby, tvrdé práce v továrnách a přímého vystavení vykořisťovatelské logice kapitalismu, které vykrytalizovalo v roce 1894 při jeho období tuláka.

Tyto zkušenosti jsou zaznamenány v knize *Cesta* (1907), kdy putoval s Kellyho armádou a snašel věznění, a London se přestal považovat za izolovanou oběť. V nákladních vagónech a táborech se poprvé setkal se socialismem, Marxem a Engelsem. Pochod samotný, uskutečněný v roce 1894, druhém roce velké hospodářské krize, je pozoruhodný jako první protestní pochod na Washington, D.C., a paradigma mnoha dalších protestů 20. století.

Pro Londona se čtení Komunistického manifestu ukázalo objevným a přineslo tři pilíře jeho celoživotní víry: realitu třídního boje, opozici mezi soukromým vlastnictvím a zájmy lidu a neotřesitelnou důvěru v nevyhnutelnost socialismu.

Toto spojení zkušeností a přesvědčení odstartovalo nejmocnější období Londona coby aktivisty a spisovatele.

Oddaný člen Socialistické dělnické strany

(Socialist Labor Party) a později Socialistické strany Ameriky, stejně jako nadaný populární přednášející, proměnil literaturu ve zbraň. Jeho hloubková žurnalistika *The People of the Abyss* (Lidé z propasti, 1903) nabídl palčivou obžalobu kapitalismu, dokumentovala hladovění a bídu v londýnském East Endu a zajistila mu reputaci v rámci mezinárodního socialistického hnutí.

Jak jeho sláva rostla, London ji bez kompromisů využíval. Byl zvolen předsedou Meziuniverzitní socialistické společnosti, objížděl elitní kampusy a posluchačům na Yale a Harvardu říkal, že revoluce je na spadnutí. Současně produkoval impozantní soubor socialistických esejů, shromážděných ve *Válce tříd* (*War of the Classes*; 1905), vedle polemických povídek jako *Odpadlík* (*The Apostate*; 1906) o dětské práci, *Něco je shnilé v Idahu* (*Something Is Rotten In Idaho*; 1906) obhajující zarámované odborové předáky a podobenství jako *Síla silných* (1911).

Tato díla se šířila jako pamflety a vybavovala hnutí silnými argumenty. Vrcholem tohoto období – a intelektuálního odkazu Londona – byl jeho román *Železná pata* (*The Iron Heel*) z roku 1908, jeho nejhlubší a prorocký výtvor.

Úspěch, jenž zesiloval Londonův hlas,

přinášel i osudové rozpory. Obrovské bohatství z knih jako *Volání divočiny* financovalo jeho raně Glenu Ellena a zároveň ho tlačilo ke komerčnímu psaní. Bývalý zastánce proletářského internacionalismu nyní prosazoval ve svém

díle *Jižní moře* (*South Seas*) anglosaskou rasovou nadřazenost. Nejpádnejší bylo, že opustil svou politiku. V roce 1911 oslavoval mexickou revoluci; od roku 1914 hájil americkou intervenci jako válečný dopisovatel. Tato zrada vyvrcholila v roce 1916 jeho rezignací na členství v Socialistické straně.

Spojen se silami, proti nimž se kdysi stavěl, dožil London v izolaci, nemocný a rozčarovaný, podlehl zoufalství, které již zaznamenal v *Martinu Edenovi* (1909). Nicméně zůstává brilantním hlasem dělnické třídy – vykovaným v boji, umocněným genialitou a umlčeným rozpory systému, který se snažil svrhnout.

Mezi levicí je London nejznámější *Železnou patou* (*The Iron Heel*), napsanou na vrcholu jeho aktivismu (1905-07). Román je nejen mezníkem revoluční fikce, ale vyvrcholením jeho socialistického myšlení a základním textem dystopické literatury, vycházejícím přímo z nástupu imperialismu.

Přináší nelibostnou třídní kritiku monopolního kapitalismu, odhaluje moc financí a průmyslu a korupci tisku, práva a církve při obraně elitních zájmů. London líčí směřování kapitalismu k diktatuře a násilnému potlačování organizované pracovní síly, odbourávání iluzí o parlamentní reformě nebo pokojném přechodu. Monopolní kapitalismus produkuje oligarchii, imperialistické války a rozdrčení disentu, které vrcholí globálním konfliktem.

Po krvavém potlačení ruské revoluce v roce 1905 dospěl London k závěru, že vládnoucí třída se nikdy dobrovolně nevzdá moci, ale musí být svržena. Rozhodně se rozchází s reformismem a předjímá revoluce let 1917-18, ba předpo-

Pokračování na straně 3.

Petr Sak křičí: „Císař je nahý!“

ROMANA KŘENKOVÁ

Žijeme v době nespočetných a roztočivých mystifikací. Někde na začátku procesu, snad samotného světa lidí(?) se skromně krčí pravda - tedy autentická výpověď člověka o čemkoli. V běhu času projde mnoha mystifikacemi s pomocí lidské zbabělosti, prodejnosti, někdy s pomocí nějakých samozvaných foltýnů a jim podobných, až z ní vzejde ohlodané torzo, z něhož ani nelze přesně určit čeho. Pravda o čemkoli už to není.

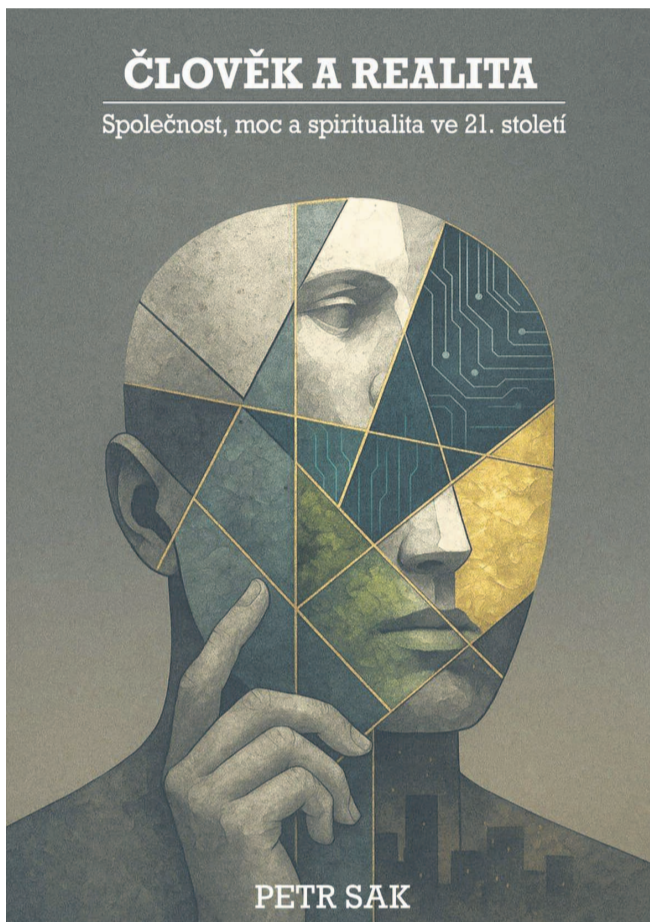
Petr Sak si ve své knize **Člověk a realita, Společnost, moc a spiritualita v 21. století** svými slovy autenticky klesá cestu. Je těžké mluvit o pravdě, protože na tom, co je pravda, krom teoretických pouček, se neshodneme. Je však možné mluvit o pravdivosti, o snaze vidět a bez příkras něco sdělit tak, jak může a umí jenom duše. Pokud je dezinformace informací, která se nelíbí vrchnosti, pak je jeho kniha plná takovýchto dezinformací.

Petr Sak mluví tak, jak učil Ježíš: „Ano, ano, ne, ne.“ Nezkresluje, neupravuje, jen svědčí o době, jak šla před jeho pozornými očima. Jako prorok Ozeáš, který varoval Izrael před soudem věků a odpadnutím lidí od víry, před morálním úpadkem. Petr Sak taky stojí na hradbách a varuje před tím, kam nás služba nečestným pánům a zlatému teletu může dovést. Kam nás může dovést neautentické a sobě lhavé vidění světa. Jeho svědectví doby je mnohovrstevnaté. Petr Sak neslouží a nezpovídá se nikomu, jen té pravdě, která tryská z jeho autentického a nezávislého vidění světa. A mohu-li užít spíše termín z teoretické fyziky, jeho knížka je *teorií všeho*.

Petr Sak je neřízená střela. Je mu jedno, koho zasáhne, je mu jedno, že může zasáhnout i sám sebe. Opravdu je neohrožený a nezávislý. Píše o tom, co viděl, slyšel a promyslel. Sundal všechny škrabošky proběhlému času, dějinám, a hlavně lidem, kteří za svými škraboškami tak rádi skrývají své tváře a myšlenky, malost a nečestnost, protože je to výhodné a pohodlné.

Kniha Petra Saka **Člověk a realita** je živoucí neskrytost doby. Petr Sak křičí: „Už žádné nalhávání. Císař je nahý.“ Je to kniha podle dnešních pokřivených měřítek politicky nekorektní. Díky bohu.

Knihu lze koupit na: www.databazeknih.cz/knihy/clovek-a-realita-spolecnost-moc-a-spiritualita-ve-21-stoleti-586824.

PEVNÉ ZÁKLADY DOMU Z PAPÍRU ANEB: Každá báseň je boudou pro jiného psa

FRANTIŠEK UHER

Tři předcházející sbírky (Polykat peří, Nežádoucí účinky ticha a Hranostaj snídá dívku) nejsou třemi majáky na vzdálených osamělých útesech, nýbrž souvislou linkou Josefem Kučerou pečlivě nasvíceného blízkého nábřeží, k nimž se připojilo světlo čtvrté, básnická sbírka **DŮM Z PAPÍRU** (Host, 2025, 80 str.) Nezanedbávají za sebou hlučné bulvárnosti, je jim blízká konstrukce účelnosti s přesnou korekcí myšlenkových hodnot, z pevných základů jiter vyrůstá přesná podoba dnů svátečních i všedních. Není v nich nicotné bloudivosti, tu nahrazuje vnitřní nepokoj, a jestliže jako poslední čtete //Kdesi se ztratila hodina//, chápeme, kde ji básník ponechal. Aby dovedně dospěl k vědomí, proč chce //zápolit v něžnosti posouvání židlí//.

A pokud čtete //Proč z tebe trčí ticho?//, není to výtko, není to výzva, je to přihlášení se k úsporně koncipované básnické anabázi, k zemité pouti, na které se podílíme, aby nás oslovila //u cesty zlomená páteř smůly//.

Jako kolmý, přímočarý paprsek provází Kučerovu poezii bohatý prstenec provázanosti s obecností bytí, v jeho //horách se stmívá//, není to však varování, nýbrž vroucí výzva: //Jsem zde, //stále zde// a čekám tu na tebe//. To permanentní soustředění na potřebu neokázalé družnosti, prorůstání a zápolení v //zátiší nespavosti// nezadržitelně spěje ke konfrontačnímu travertinu ve verši //naše kořeny se milují//. Nic na tom nemění poněkud omšelá, z mnoha zneužitých brokovic prostřelená, s různými záměry podsouvaná, z mnoha prask-

lých táců nabízená //zvláštní radost žít//.

V útěšném i trnitém úskalí vydávaných básnických knih nacházíme niternou snahu vyjádřit poezii vztah k lidské sounáležitosti, laděných od horlivých milostných vznětů až k nemístné vulgární pokleslosti.

Sklóňme se před decentněji rozkvétajícími plody. Ne vždy poznáváme, že pod dvorně nasvícenou hladinou sotva nahmátíme samé oblázky. Často se jedná o pouhou tříšť, víceúčelnou změť prázdných vazeb, vymletou z nezřetelných vrstev. Rečeno drsněji, o celek složený z nikterak souvisejících prvků. O dům nikoli z papíru, ale ničím nespojených cihel a cihlíček.

Nebo ještě otevřeněji: Každá báseň je boudou pro jiného psa, vyjícího nebo přátelsky řafajícího na jiný měsíc, Každá báseň je patníkem u vyprahlé slepé cesty. K takovému snopu úvah svádí (pouze názvem) i nezpochybnitelný Kučerův **Dům z papíru**, který ovšem tvoří umně provázanou myšlenkovou anabázi člověka naveskrz lidského, který, třebaže //sám uprostřed letní nic//, vykročil s otevřenou náručí vstříc všem variantám pospolitosti, a jehož sbírka tvoří kompletní, nenásilně ucelený obraz, sevřený spolehlivým, přesně tvarovaným básnickým rámem.

Zřetelná je básníkova snaha o racionální renesanci ukázněného metaforického přístupu, který dodává veršům na působivost a zaujetí pro osobitě modelování básnické vize, schopné důvěrně oslovit čtenáře. Neboť //jaro je tady, ale zima neodchází//.

Foto: Vladimír WAAGE

Prstíky má celé zkrěhlé,
jak ji zebou nožky.
Nevzala si do holínek
své teplé ponožky.

Teď se tady po kolena
v chladné vodě brodí,
když ona tak do močálu
hrozně ráda chodí.

Říkadlo z komunitního
webu ProMaminky.cz

EVA FRANTINOVÁ

Marcela

Ještě docela nedávno mi Marcela telefonovala. Také o svém nápadu s vlakem. „Oblékla“ jsem ho do veršů, které jsem zařadila do své poslední sbírky Dvouplášťové básně: „Vlk je vlak bez áčka/průlezem po áčku nastupují lidi/ povídají si/ vlk z nich saje energii oni zase z vlka/ vystoupí na konečné/ nikdo není zlý...“

Jak ale všechno vlastně začalo?

S Marcelou jsme se prvně viděly někdy v osmdesátých letech na Dobříši. Bylo to na nějakém Aktivu mladých autorů, nebo na semináři o poezii? To není podstatné, stejně jako není podstatné, co ten den podávali k obědu. Podstatné bylo, že jsem seděla u jednoho stolu s Talentem! K Marcelce, která byla o pět let starší než já – narodila se 7. ledna 1951 - a měla za sebou již vydané knížky, jsem doslova (a nejen já) vzhlížela.

Bylo proč.

Jako dítě poslala básničku do Mateřídoušky a povzbudivě jí odepsal František Hrubín.

V roce 1974 vyhrála soutěž o cenu Konstantina Biebla Mladé literární Louny. Později mi vyprávěla, jak k nim do Lubence na zahradu nečekané přišla delegace spisovatelů, aby jí vítězství slavnostně oznámila: „Představ si, támhle seděli na zahradě vedle sebe, no a samí národní umělci.“

Svěřila se mi i se svou láskou ke koním - jak jednoho z nich, Památku, vedli s manželem po silnici k domovu – 30 kilometrů!

Jak by mi mohla uniknout knížka poezie Vysoký tlak? Moře zelené, Žena zahradníkova? V ženské poezii úplně jiný, nový hlas. Poezie syrová, drsně krásná, prožitá. Nezasupitelná!

Snad že nás stvořil Bůh
prý moře
možná náhoda
ach kolik národa se žene pouští
s jazykem vyplazeným vzhůru
a voda prýští odspoda
to vypadá jak nesplacený dluh
jak dohoda
s krvavou jámou na konci
kam padáme tak důvěřivě
s tím spokojeným úsměvem
s tou parukou
s tou čepicí
s tou v lihu naloženou jepicí...

(Marcela Chmarová zemřela lesot 13. ledna, pouhých šest dnů po svých 75. narozeninách)

Pokračování ze strany 1.

vidá imperialistické války 20. století, roky před první světovou válkou.

Román také nabízí proročké varování před fašismem.

Londonova Železná pata,

režim monopolistů drtících sílíci socialistické hnutí, předznamenává diktatury Itálie a Německa desítky let před jejich vznikem. Jeho vize vlády průmyslových a finančních elit zůstává znepokojivě aktuální.

Román přináší sžíravou kritiku reformní politiky a ukazuje, jak jsou snahy o změnu systému zevnitř buď kooptovány, nebo ničeny. Biskup Morehouse je kvůli svému přesvědčení zavřen do bláznince; vypravěčův otec prostě zmizí. London také vyzdvihuje taktiku oligarchie rozdělovat dělnickou třídu prostřednictvím privilegované dělnické aristokracie. Přesto také zdůrazňuje mezinárodní solidaritu: v kapitole 13 „Generální stávka“ koordinovaný postup amerických a německých dělníků brání hrozící válce mezi jejich vládnoucími třídami.

Formálně je Železná pata koncipována jako rukopis objevený staletí po triumfu socialismu, využívající komentář budoucí společnosti k jízlivému komentování současnosti. To vytváří drama-

tickou ironii: revoluce krátkodobě selhává, ale historicky je úspěšná.

Kniha také představuje nový typ amerického literárního hrdiny: inspirovaný samotným Londonem a postavami, jako je socialistický aktivista a odborář Eugene V. Debs a organizátor práce „Big Bill“ Haywood, oba zakladatelé IWW (Industrial workers of the world [Průmysloví dělníci světa]; mezinárodní odborová organizace, založená v r. 1905; pozn. překl.)

Myšlenky však mají přednost před charakterovou hloubkou: Everhardová často funguje jako hlásná trouba a politické probuzení Avis Everhardové zůstává z velké části patolízalstvím. Je to nesmlouvavý román myšlenek.

Koncem 19. století vstoupil kapitalismus do agresivní imperialistické fáze. Technologický pokrok, městská chudoba, koloniální expanze předznamenaly první světovou válku. Humanistické a racionalistické tradice ustoupily antihumanismu a nihilismu, což vydláždilo cestu fašismu. London stojí stranou jako angažovaný socialista a jeho dystopie je první, která systematicky zobrazuje logiku imperialismu, čímž se Železná pata stává inauguračním dystopickým románem imperialistické éry.

Ilustrační foto: archiv OKD

Josef Frais - prozaik z podzemního kontinentu

Spisovatel Josef Frais by se tento týden dožil 80 let. Narodil se v Milenově v okrese Přerov 24. ledna 1946, zemřel 10. ledna 2013 v Hranicích na Moravě jako člen Unie českých spisovatelů.

Vyučil se horníkem Ostravsko-karvinských dolů, fáral do nehlubších šachet v Ostravě, z čehož výtěžil své nejlepší knihy - Muži z podzemního kontinentu a rozsáhlý román Šibík 505; (šibík – komín, hloubení, slepá jáma).

S jedinou výjimkou Františka Stavinohy česká literatura ve 20. století neměla prozaika s přímou zkušeností fárājících havířů. Jelikož se letos uzavře i poslední hlubinná šachta na Ostravsku, byl ve všech zůstaty miliony tun kvalitního černého uhlí, nebudou mít tito dva autoři následovníka.

Literární historie uvádí, že Josef Frais byl český prozaik, dramatik a básník, ale také dělník, herec, dramaturg, rozhlasový a nakladatelský redaktor, překladatel biblických textů a knih papeže Jana Pavla II.

Narodil se jako třetí z pěti sourozenců. Debutoval v 70. letech prózou Muži z podzemního kontinentu. Děj se odehrává v hornickém prostředí, tak jako většina autorových textů. Nejznámější autorovou hornickou ságou se stal román Šibík 505. Díla z let osmdesátých již kritika nikdy neocenila tak, jako autorův vstup na literární scénu, kdy byl Frais srovnáván dokonce s Vladislavem Vančurou.

Pozdní autorova tvorba byla označována proti tomu spíše za „dumasovskou“. Věnoval se tvorbě knih o meziválečných hercích a v posledních letech úspěšné sérii fiktivních válečných vzpomínek Helmutha Nowaka. Kromě tohoto pseudonymu používal i mnoho jiných, jejich použití rozlišoval dle literárního žánru (rodokaps, román pro ženy atd.)

V roce 2012 Frais v nakladatelství Petrklíč vydal vlastní, velmi zajímavé memoáry pod názvem Fackování andělů. O svých havířských začátcích v nich píše:

Partu jsem měl dobrou, právě vyučené kamarády, trochu horší to ale bylo s dílem, které jsme dostali do začátku. Měli jsme otevřít novou sloj, čtyřicet až padesát centimetrů vysokou, prorazit plástem uhlí mezi dvěma chodbami, vzdálenými od sebe jen něco přes sto metrů. Nepřijměné na tom bylo, že naše prorážka směřovala shora dolů v přibližně třicestupňovém úhlu, což vytvářelo podobný efekt, jako bychom během směny museli stát na hlavách. Uhlí se dobývalo podstatně hůř, než kdybychom postupovali zdola nahoru, přičemž by nám v rubání pomáhala gravitace, ale ještě mnohem hůř se nakládalo do plechové ložky, vyvážené nahoru do chodby vzduchovým vrátkem, protože je bylo nutné odhazovat nahoru přes hlavu a trefit se jím do patnácticentimetrové škvíry mezi okrajem ložky a stropem.

Než jsme se vůbec pustili do práce, měl jsem v úmyslu přebudovat výchozí úsek chodby v délce asi pěti metrů, protože chodba byla už několik let stará a důlní tlaky ji srážely ke straně jako zanedbanou perníkovou chaloupku. Rozmontovali jsme dvě výtuzě, třídlílné ocelové hajcmány, odstranili plesnivou a polámanou výdřevu za nimi, když se u nás objevil revírni a začal bohapustě nadávat, že se staráme o věci, do kterých nám „laur nic není“, a vůbec: „Ta chodba je úplně zdrava, ta vydrží eště roky!“

„Vy do té prorážky nepolezete, pane štajgr,“ odsekl jsem. „Podívejte se, jak se ty oblouky vybulují na stranu! Co když budeme padesát metrů daleko a všechno to tady spadne?“

„K temu nedejde, mate zbytečně obavý!“

Tohle jsem už znal - jak by se mohlo přihodit něco, co nebylo v plánu? Jenže já jsem byl dva roky předtím v důlním požáru, který taky nebyl v plánu, a přece k němu došlo. Nechtěl jsem riskovat, protože zával při ražbě bývá mnohem horší než v uhelné stěně. Ta má alespoň dva východy a jedním z nich se dá vždycky nějak utéct. Kdežto v ražbě, kde existuje jen jediný východ...

„Tady máte značky od měřiču, a začněte okamžitě robit, bo vam tu dnešní šichtu nezapočítam!“

„A když to všechno přece jen sletí?“

„Nic nesletí, jak to zrobíte přesně podle předpisu. Tu na začátku vyrubete dvě komurky, postavíte po obou stranach hraně a ty budu držet jak helvitska vira. Tak to snad mate zakreslene v planech, ni?“

Nedalo se nic dělat, zapojili jsme sbíječky, popřáli jeden druhému: „Zdař Bůh!“ a já jsem se po staříčkově vzoru ještě pokřížoval. A už jsme jeli...

Plán jsme splnili, ne však závazek našeho hlavního předáka, profesionálního svazáka, který nás dole občas navštěvoval v čistých, žádnou prací nepoznamenaných fárākách. Svazák zuřil, znectil nás do třetího kolena, protože se však vyznal v běžně užívaných praktikách, podle jeho hlášení jsme plán i závazek vysoko překročili, za což byl náležitě odměněn. My ne, my jsme si ty metry ražby, které chyběly, museli odpracovat.

- - -

František Cinger v deníku Právo 16. července 2012 dal Fraisovým Fackovaným andělům velmi vysoké hodnocení, až 95 procent, a napsal:

Komediant, který měl přes všechny potíže taky kapku štěstí, nebo chlap, který se nedal? Na tuto otázku prozaika Josefa Fraise (1946) položenou v závěru jeho vzpomínkové knihy Fackování andělů si může odpovědět každý čtenář sám.

Projde s ním cestu z Milenova u Hranic na Moravě od boxování, havířiny, která mu vtiskla nezaměnitelný charakter i rukopis, začátků v partě ostravských umělců nejen v divadélku Waterloo, ukončeném soudním rozhodnutím z roku 1972, přes další dělnické profese až po tvorbu stovky prozaických knih.

Četli jste útlou, ale báječnou knížku Muži z podzemního kontinentu? To se psal rok 1978 a v Praze vyšla působivá próza muže, který se deset let před tím podílel na muzikálu Syn pluku. Postmoderní verzi slavné knihy sovětského autora Valentina Katajeva. Tvůrci, herci a hudebníci Petr Ullmann, Petr Podhrázský, Ivan Binar, Eduard Schiffauer, Tomáš Sláma, Hana Špačková dostali s odstupem čtyř let od „vykonaného skutku“ v prvním rozsudku od dvaceti let vězení po tři měsíce.

Zákaz publikování, který v Ostravě následoval, byl ukončen na zásah tehdejšího předsedy svazu spisovatelů Jana Kozáka. A nejen Muži z podzemního kontinentu mohli za čtenářů knih z oficiálních nakladatelství.

Frais i barvitým líčením svých vzpomínek dokazuje, že patří k autorům, kterým to „píše“. Fackování andělů jsou cenní i z dalšího důvodu. Vypovídají o vztazích s mnoha osobnostmi, jejichž dílo i působení patří k dějinám české kultury. Díky za to.

Připravil: Ivo HAVLÍK

NEZVALOVO SEXUÁLNÍ NOKTURNO V DIVADELNĚ SLAVNÉM ARLES

MILAN BLAHYNKA

Nezval vydal svou básnickou prózu *Sexuální nokturmo* v roce 1931. Do svého souborného Díla ji v době pokryteckého puritánství nemohl zařadit a ani po jeho smrti nebylo dlouho myslitelné ji publikovat; strážci domněle socialistické mravnosti bděli.

Plánoval jsem ji zpřístupnit veřejnosti jako nejatraktivnější text v závěrečném svazku Díla VN. Ten svazek v čase polistopadové averze vůči básníkovi už nevyšel a *Sexuální nokturmo* se jako vítaného frapantního dokladu vydavatelské svobody chopili vydavatelé, kteří se ani neobtěžovali rozeslat do příslušných knihoven povinné výtisky, které je marné tam hledat; až v roce 2001 vydal Torst reprint prvního vydání (jako soukromý tisk vyšlo roku 1931 péčí Jindřicha Štyrského, který je také ilustroval). Už v roce 1991 vyšel poprvé (znovu 2002) ve Francii překlad Heleny Staubové. Překlady do angličtiny a do němčiny byly vydány až mnohem později.

Když jsem před lety obdivoval v Arles amfiteátr postavený koncem prvního století n. l. pro 25 tisíc diváků a dosud je vítajícím jako scéna už proslavená prezentací pozoruhodných divadelních činů mnoha národů, netušil jsem, že v tomto městě zvíci Přerova (jako *Arelas* se ve třetím až pátém století rozrostlo a stalo v římské říši metropolí Galie), v městě na řece Rhoně v Provenčci, milované českými básníky, malíři a skladateli, dojde 19. a 20. prosince 2025 v kabaretu Galerie Omnius, na adrese ulice Vauban 1, k divadelnímu ztvárnění prózy básníka, který v Arles patrně nikdy nebyl; byl by jím bezpochyby nadšen.

Inscenaci *Sexuálního nokturna* (*NOCTURNE SEXUEL*) připravila herecká dvojice **Aimée Sara Bernard - Olivier Pauls** a hudební skladatel **Bruno Gregoire**. Tvůrčí záměr představení, jak ho

podává text na pozvánce, je víc než slibný. Jeho autoři vytvořili „poetickou podívanou postavenou jako surrealistický kabaret, jako spojení obrazů, hudby, písní, slova a ovzduší třicátých let skrze sen“.

To sedí. V Nezvalově próze byl už surrealismus tři roky předtím, než Nezval ve svém okouzlení Bretonem, Éluardem a Peretem po tři léta vyznával a propagoval surrealismus v Bretonově pojetí; ve čtvrtém svém surrealistickém roce to pojetí korigoval a jistých surrealistických výdobytků se nikdy nevzdal a byl za „residua surrealismu“ v jeho nové tvorbě po únoru 1948 na odstřel.

Tvůrci arleského *Sexuálního nokturna* vědí, že „surrealisté zbožňovali tajemno, proměny, plynulé přecházení z jednoho světa do druhého. A hráli si s texty jako s živoucími bytostmi“. Nakolik se jim zdařilo „modifikovat surrealistickou báseň v kabaretní číslo, aniž jí vzít účtu, ale spíše prodloužit její svobodu, dát jí novou příležitost na jevišti a zachovat iracionální rozměr, humor a překvapení“ – to nemohu posoudit, nemohu se před Vánoce vypravit do Arles, kde představení přišlo na 15 eur, ale doporučovalo si zajistit vstupenku, neboť „počet míst je omezen“.

Ale nestálo by za to pozvat arleské *Sexuální nokturmo* do Prahy, Brna, Ostravy nebo Olomouce?

Galerie Omnius na pozvánku ke své inscenaci použila jednu z jedenácti Štyrského ilustrací prvního vydání Nezvalova *Sexuálního nokturna*, které Jindřich Štyrský také „typograficky upravil“, a hlavně vydal jako „soukromý tisk“ pro subskribenty a nesměl „být veřejně prodáván ani vyložen, ani půjčován nebo jinak rozšiřován, ani zařazen do veřejných knihoven“.

POSLEDNÍ SÓLO KŘÍDLOVKY PRO NEŠTORA ČESKÝCH A MORAVSKÝCH POUTÍ

IVO HAVLÍK

Na Tří krále byl v Pardubicích pohřben nekorunovaný král českých kolotočářů Josef Spilka, který zesnul v nedožitých 86 letech již 18. prosince 2025.

Byl neodmyslitelně spjat s tradičními českými poutěmi.

Byl veteránem rodu Spilků, který si po generace předával vše, co potřebuje řemeslo provozovatelů zábavních parků, lidově řečeno kolotočářů. Předky měl mezi potulnými loutkáři, komedianty a provozovateli lunaparků.

Ještě vloni už hodně schoulený objel řadu poutí, letos už na žádnou nepřijede. Avšak svobodné řemeslo tzv. světských jeho potomci ponešou dál, protože toto sezónní „povolání“ se dědí, a přeberou ho manželka, dva synové, dcera, devět vnoučat a stejný počet pravnoučat. Tak zvaní svěšťáci.

Výraz „světský“ označuje cosi pozemského, v protikladu k posvátnému, sakrálnímu, církevnímu. V užším slova smyslu označuje někoho, kdo zůstává před chrámem, aniž by do něho vstoupil. Širším významem tohoto slova pak rozumíme věci všední, které jsou opakem věcí posvátných.

České poutě literárně proslavil národní umělec František Hrubín. V roce 1961 z podnětu Ludvíka Aškenázyho a Zdeňka Seydla složil lyricko-epickou báseň *Romance pro křídlovku*. Děj umístil do Posázaví. O pět let později Otakar Vávra natočil stejnojmenný film, hlavní roli svěřil Jaromíru Hanzlíkovi. Spilka mně přiznal, že báseň nečetl, ale film viděl několikrát.

Hrubín píše:

Ještě včera, deset dní po velké pouti, stál kolotoč na netvořském náměstí, Terina vybírala peníze, lesklé řetízky spoutávaly závrat, jež se z nich pokaždé na pár minut divoce vysmekla.

A ještě včera stála na náměstí střelnice. U ní nabíjel pušky Viktor.

Všechno to bylo okoukané, než Terina stiskla páčku na aristonu, než Viktor vyndal zpod pultu křídlovku, než hodil na pult dvě plné hrsti broků: „Nabíjejte si sami!“ Pokryl ariston hřebčímí zvuky, nechal si pod kůži hubených tváří běhat kulíčku vzduchu a na křídlovce vynesl vysoko Herkulovy lázně, prohnal je povětřím až na kostel, všelijak je zpřevracel, nakonec srazil do husí travičky a nechal u hvězd zatřepat se sólo.

Nikdo se už nedoví, zda mladý Josef Spilka u řetízkového kolotoče někde v Posázaví potkal mladičkou Terinu. Ale křídlovka na jeho pohřbu zpívala. Protože Spilka patřil k těm, kteří posunuli charakter českých a moravských poutí od náboženského k lidově zábavnímu.

Foto: autora

Pout' v Šarce přilákala jako obyčejně nesčetné zástupy poutníků, kteréž ani neschůdné cesty od návštěvy neodvrátily. Převládá všude čilý ruch, v pravdě jako o pouti, tak že prodavači perníku a j. měli poměrně slušný odbyt. Ve starobylém kostelíčku u sv. Matěje vystřídal se za celé odpoledne na sta věřících. Ze hřbitůvky byl vábivý pohled do zasněžené krajiny.

Ovšem ne všechny vábila pobožnost, o čemž svědčil rybný život v hostincích, kde bohužel se musilo i tancovat, a to celou noc. Tak se nyní konají pouti. Divíme se, že to mohou úřady v nynější posvátné době povolit a trpěti... To nejsou potom pobožnosti, nýbrž bezbožnosti.

KATOLICKÉ LISTY, leden 1901

Na Matějské pouti, já to dobře znám, vyšplháme, máš-li zájem, vzhůru na tobogán. V strašidelném zámku můžem se pak bát. Pak mi koupíš srdce z lásky, jen co dostanu hlad. Radovánky, to si líbit vždycky dám. Radovánky tam, kde jsou, tam pospíchám.

Iveta Bartošová v písni z roku 1986